श्यावाश्व आत्रेयः।१-४, ११-१६ मरुतः,५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी, ९ वैददश्विः पुरुमीळ्हः, १० वैददश्विस्तरन्तः, १७-१९ दाभ्र्यो रथवीतिः । गायत्री, ३ निचृत, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती ।

के ष्ठा नरः श्रेष्ठतमा य एकएक आयय।परमस्याः परावतः॥ ५.०६१.०१

श्रेष्ठतमाः- अत्यन्तोत्तमाः। नरः- नेतारः। के। स्थ- भवथ। एक एकः- प्रत्येकम्। परमस्याः परावतः- श्रेष्ठाद्दूरदेशात्। आयय- आगच्छथ ॥१॥

क्व१ वोऽश्वाः क्वाऽभीशवः कथं शोक कथा यय।पृष्ठे सदो नसोर्यमः॥ ५.०६१.०२

वः- युष्माकम्। अश्वाः- तुरगाः। क्व- कुत्र। अभीशवः- बन्धनरज्जवः। क्व। कथम्। शोक- शक्ता भवथ। पृष्ठे सदः- अश्वपृष्ठेष्वासीनाः। नसोर्यमः- नासिकानियमितारः। अश्वानां पलायनप्रतिबन्धकारिण इति सायणः। अयमाधिभौतिकोऽर्थो भवितुमर्हति। आध्यात्मिके तु मरुतः प्राणाः। अश्वास्तेषां नानाप्रणाल्यः। नसोर्यमा इत्यस्य प्राणायामकारका इत्यर्थः। कथा- कथम्। यय- गच्छथ ॥२॥

जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः।पुत्रकृथे न जनयः॥ ५.०६१.०३

एषाम्- एतेषामश्वानाम्। जघने। चोदः। प्रेरिका कशा। पुचकृथे- पुत्रोत्पादनाय। जनयः- जायाः। न- इव। नरः- मरुतः। सक्थानि- अश्वारोहणे निमित्ते ऊरुप्रदेशान्। वि- विविच्य। यमुः- नियच्छन्ति ॥३॥

परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः।अग्नितपो यथासथ॥ ५.०६१.०४

वीरासः- वीराः। मर्यासः- पुरुषाः। भद्रजानयः- मङ्गळजन्मानः। परेतन। यथा। अग्नितपः- अग्निदग्धाः पलायन्ते तथा। असथ- भवथ ॥४॥

सनत्साश्व्यं पशुमुत गव्यं शतावयम्।श्यावाश्वस्तुताय या दोर्वीरायोपबर्बृहत्॥ ५.०६१.०५

या। श्यावश्वस्तुताय- प्राणाश्वस्तुताय। वीराय- वीर्यसम्पन्नाय। दोः- भुजम्। उपबर्बृहत्- दानार्थं विस्तृतवती। सा। साश्व्यम्- सप्राणम्। पशुं गव्यम्- चिद्रश्मिम्। शतावयम्- प्रभूतरक्षाशक्तियुक्तम्। सनत्- यच्छतु ॥५॥

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी। अदेवत्रादराधसः॥ ५.०६१.०६

उत- अपि च। त्वा- भवन्तम्। शशीयसी- प्रशंसन्ती। स्त्री- नारी। अदेवत्रा- दिव्यव्रतारक्षकात्। अराधसः- लोभिनः। पुंसः- पुरुषात्। वस्यसी- अदर्शना। वस आच्छादने। भवति ॥६॥

वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिनम्। देवत्रा कृणुते मनः॥ ५.०६१.०७

या। जसुरिम्- पीडितम्। तृष्यन्तं कामिनम्- आशावन्तम्। वि- विशेषेण। जानाति। सा मरुत्पत्नी रोदसी। देवत्रा- देवेषु मरुत्सु। मनः- चित्तम्। कृणुते- करोति ॥७॥

उत घा नेमो अस्तुतः पुमाँ इति ब्रुवे पणिः। स वैरदेय इत्समः॥ ५.०६१.०८

उत- अपि च। नेमः- भवदर्धः। पुमान्- पतिर्मरुत्। युवा स मारुतो गण इत्यादिषु मरुतामेकत्त्वं यथा भवति तथात्रापि पुंशब्देन मरुद्गणो गृह्यते। अस्तुतः- पूर्णतया न स्तुतः। इति। पणिः- स्तोताऽहम्। ब्रुवे- वदामि। सः। वैरदेये- वीर्यवद्दाने। समः ॥८॥

उत मेऽरपद्युवतिर्ममन्दुषी प्रति श्यावाय वर्तनिम्।
वि रोहिता पुरुमीळ्हाय येमतुर्विप्राय दीर्घयशसे॥ ५.०६१.०९

उत- अपि च। मे- मह्यम्। युवतिः- तरुणी। ममन्दुषी- तुष्यन्ती। श्यावाय- प्राणाश्वाय। वर्तनिम्- मार्गम्। अरपत्- अलपत्। रोहितौ- अश्वौ। पुरुमीळ्हाय- प्रभूतसुखाय। दीर्घयशसे- कीर्तिमते। विप्राय- मेधाविने। वि येमतुः- धृतवन्तौ ॥९॥

यो मे धेनूनां शतं वैददश्वियथा ददत्। तरन्त इव मंहना॥ ५.०६१.१०

मंहना- महान्ति । तरन्त इव- यच्छन्त इव । मे- मह्यम् । धेनूनां शतम्- अनन्तधेनूः । वैददश्विः- ज्ञातप्राणः । यथा- इव । यः । ददत्- ददौ । तं स्तौमि ॥१० ॥

य ईं वहन्त आशुभिः पिबन्तो मदिरं मधु। अत्र श्रवांसि दधिरे॥ ५.०६१.११

ये । ईम्- इदानीम् । आशुभिः- अश्वैः । वहन्ते- उह्यन्ते । मदिरम्- आनन्दकरम् । मधु- रसम् । पिबन्तः- अनुभवन्तः । अत्र- अस्मिन् देवयजनदेशे । श्रवांसि- श्रुतीः । दधिरे- धृतवन्तः ॥११ ॥

येषाँ श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्वा। दिवि रुक्म इवोपरि॥ ५.०६१.१२

येषाम् । श्रिया- लक्ष्म्या । रोदसी- द्यावापृथिव्यौ । अधिष्ठिते । रथेषु । आ- आभिमुख्येन । विभ्राजन्ते- प्रकाशन्ते । दिवि- नभसि । उपरि । रुक्म इव- सूर्य इव राजन्ते ॥ ।१२ ॥

युवा स मारुतो गणस्त्वेषरथो अनेद्यः। शुभंयावाप्रतिष्कुतः॥ ५.०६१.१३

युवा- तरुणः । सः । मारुतो गणः- मरुद्गणः । त्वेषरथः- दीप्तरथः । अनेद्यः- अनिन्द्यः । शुभंयावा- शोभनगमनः । अप्रतिष्कुतः- अप्रतिगतः ॥१३ ॥

को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धूतयः। ऋतजाता अरेपसः॥ ५.०६१.१४

यत्र- यस्मिन् स्थाने । धूतयः- कम्पयितारः । ऋतजाताः- प्रकृतिनियतिभूतसत्यजाः । अरेपसः- अदोषाः । मदन्ति- तुष्यन्ति । तत् स्थानम् । एषाम्- एतेषां मरुताम् । नूनम्- निश्चयेन । कः । वेद- जानाति ॥१४ ॥

यूयं मर्तं विपन्यवः प्रणेतार इत्था धिया। श्रोतारो यामहूतिषु॥ ५.०६१.१५

यूयम् । मर्तं- मर्त्यम् । इत्था- एवंविधया । धिया- बुद्ध्या । प्रणेतारः । विपन्यवः- मन्त्रकामाः । यामहूतिषु- सद्गतये आह्वानेषु । श्रोतारः ॥१५ ॥

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिशादसः। आ यज्ञियासो ववृत्तन॥ ५.०६१.१६

ते- अमी मरुतः। रिशादसः- शत्रुनाशकाः। यज्ञियासः- पूज्याः। पुरुश्चन्द्राः- प्रभूताह्लादकाः। नः- अस्मभ्यम्। काम्या- काम्याः। वसूनि- सम्पदः। आ ववृत्तन- आवर्तयन्तु ॥१६॥

एतं मे स्तोममूर्म्ये दाभ्र्याय परा वह। गिरो देवि रथीरिव॥ ५.०६१.१७

एतम्- इमम्। मे- मम। स्तोमम्- मन्त्रम्। ऊर्म्ये- हे रात्रि। दाभ्र्याय- दर्भस्थाय लब्धदृढभूमिकायेति भावः। परा वह- आवह। देवि। रथीरिव- रथी रथमिव। गिरः- मन्त्रानावह ॥१७॥

उत मे वोचतादिति सुतसोमे रथवीतौ। न कामो अप वेति मे॥ ५.०६१.१८

सुतसोमे- रसनिष्पादके। रथवीतौ- रंहणानुभूतियुक्ते इन्द्रे। मे- मम। कामः- इच्छा। न अपवेति- नापगच्छति। इति। मे- माम्। वोचतात्- ब्रूहि ॥१८॥

एष क्षेति रथवीतिर्मघवा गोमतीरनु। पर्वतेष्वपश्रितः॥ ५.०६१.१९

रथवीतिः- रंहणानुभूतियुक्तः। मघवा- इन्द्रः। पर्वतेषु- गिरिमेघाद्युपलक्षितजडशरीरम्। अपश्रितः- आश्रितः सन्नेव। गोमतीः- चिद्रश्मियुक्ता मूलशक्तिधाराः। अनु- अनुसृत्य। एषः- अयम्। क्षेति- निवसति ॥१९॥